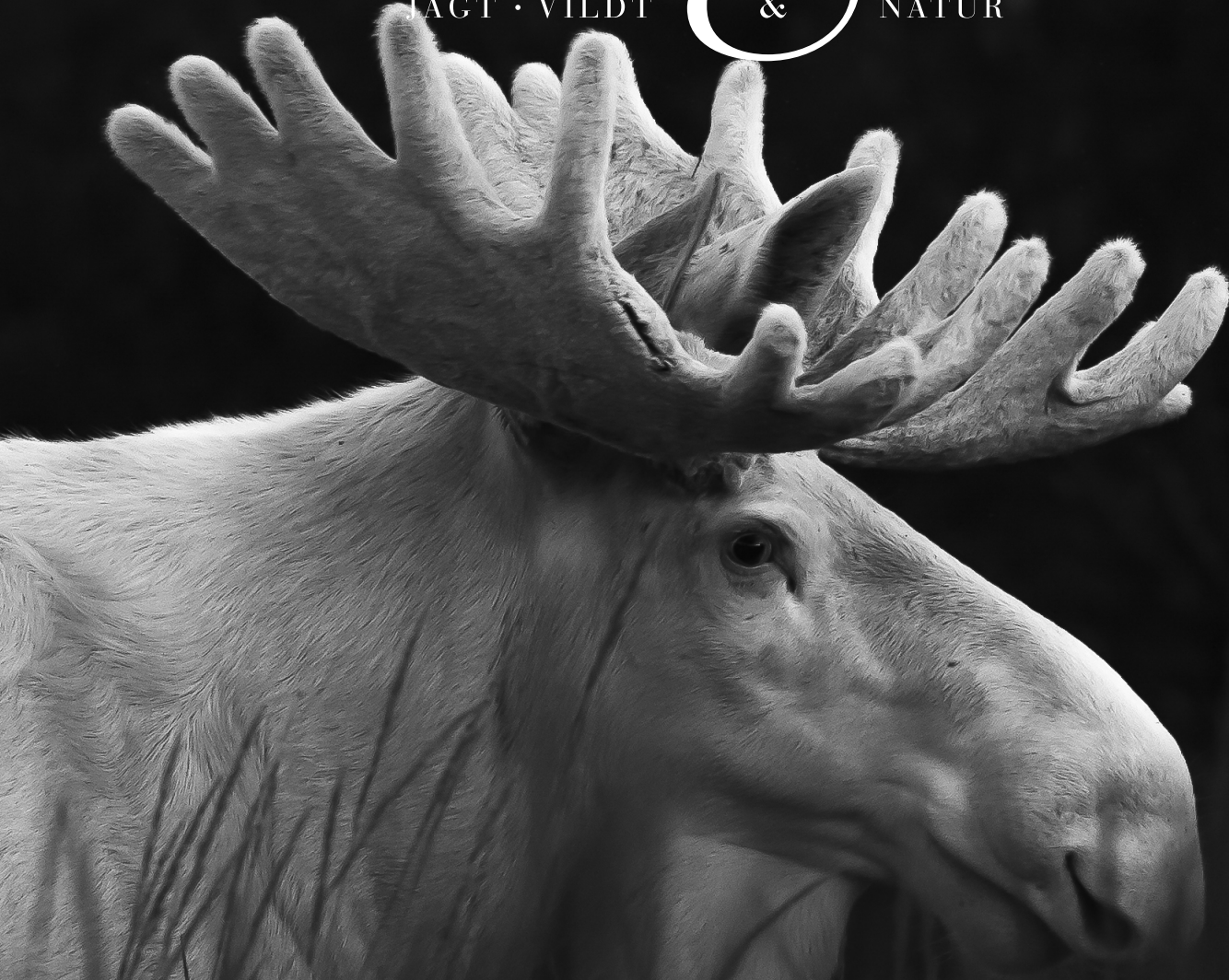

Jægger

JAGT · VILDT & NATUR

Ulveoversigt
2019

Nr. 4 April 2019

DANMARKS JÆGERFORBUND

Foto fra Skandinavisk Dyrepark: Christian Lang Jensen

Den tyske fødelinje

Tekst: Max Steinar

NATUR/VILDTFORVALTNING: Den spæde danske ulvebestand er grundlagt af ulve, som er kommet hertil fra vores eneste landfaste nabo. Der er også iblandet gener fra ulve fra Polen, men alt andet lige er det individer fra

Tyskland, der vil indvandre og grundlægge bestanden i Danmark (ud over den yngleaktivitet, der måtte være på vej herhjemme).

I Tyskland er bestanden senest (2017-18) opgjort til 73 kobler og med 31 unge

par på vej til at etablere territorier. Tyskerne har altså en langt rigere erfaring end os.

Så hvordan har tyskerne det egentlig med ulvene?

Hvad tænker jægerne? Hvor stor er

risikoen for jagthundene? Hvad siger forskerne? Hvilken holdning har fåreavlerne? Og hvad mener borgmesteren i det mest ulvetætte område i Sachsen om situationen?

Jæger har været på besøg i selve "arnestedet" for den tyske ulvebestand for at lodde stemningen. Hovedparten af årets ulveoversigt beskriver den tyske situation, hvorfra vi kan – ja, bør – lære meget. Der var noget hysteri i starten, hvilket nu næstven er drevet over (de har også sensationslystne journalister). En jagtforeningsformand foreslår kontrolleret jagt på ulv. Det kan tænkes at kunne bruges også i DK.

Men vi står næppe foran en "eksplosion" i bestanden. Til stor overraskelse for forskerne blev der tilsyneladende ikke noget hvalpekuld af ulveparret i Stråsø i 2018. Der er ikke lavet ét eneste foto eller film, og der er heller ingen DNA-spor. For øvrigt ej heller mere af tæven fra parret. Ikke siden 27. marts 2017.

Det er ifølge forskerne i givet fald første kendte tilfælde i verden af et ulvepar, som ikke fortsætter med at yngle i samme område efter at have etableret sig.

I skrivende stund (ultimo februar 2019) opgør forskerne den danske bestand til tre-fire individer.
mst@jaegerne.dk

Se foredrag om ulv fra Jagtens Hus:
Peter Sunde: kortlink.dk/x66s
Kent Olsen: kortlink.dk/x66t

Om ulv i Danmark

Journalist Christian Lang Jensen lavede sit bachelorprojekt i efteråret 2018. Se hans tre artikler på disse links:

De få danske ulve agerer naturligt og udgør en minimal risiko:

kortlink.dk/x39e

Medierne bidrager til ulvefrygt:

kortlink.dk/x39g

Kulturelt forankret frygt for ulven underbygger fakta resistens:

kortlink.dk/x39h

Flere af de ulve – bl.a. den såkaldte Thyulv, som i 2012 var den officielt første ulv i Danmark i 200 år – kommer fra Rietschen i Sachsen. Her er der nu, i et område en tredjedel større end Fyn, 12-14 kobler, og fire par er på vej til at etablere sig. Foto fra hegn i Tyskland: Reiner Bernhardt.

Tid til at tage diskussionen

Tekst: Claus Lind Christensen

NATUR/VILDTFORVALTNING: I årets Ulveoversigt kan man få et lille indtryk af, hvordan tyskerne har det med den støt stigende bestand af ulv. Formanden for en større jagtforening i Sachsen er godt og grundigt træt af ulvene, fordi rovdirene i høj grad har forringet hans muligheder for at gå på jagt. Derfor foreslår han at flytte ulv fra habitatdirektivets liste 4 til liste 5.

Det samme foreslog jeg i Ulveoversigten 2018, og nu mener jeg, at tiden er moden til, at vi tager diskussionen i Vildtforvaltningsrådet. Arbejdet med at få det til at ske kommer til at tage tid, nok også lang tid. Derfor er det ikke spor forhastet at sætte det i gang nu. Der vil givetvis være forskellige holdninger til det i Vildtforvaltningsrådet, men jægerforbundets grundholdning er den samme, som den altid har været: Ulven er og bliver en kontroversiel art. Selv når vi skræller alle

myterne og skrækhistorierne fra, kan og skal ulven som kilde til uro og ærgrelse for landbefolkningen, fåreavlerne og jægerne tages alvorligt. Og hvis der er noget, der kan få den uro og ærgrelse til at dæmpe sig, så er det at demonstrere, at både Vildtforvaltningsrådet og myndighederne tager deres ansvar for forvaltningen alvorligt.

Jeg noterer mig, at der åbenbart har været et dyk i den lille bestand af ulv herhjemme, men alligevel vil jeg tage initiativet til at bringe arten op i Vildtforvaltningsrådet. For når bestanden vokser – og det kommer den til – skal vi i god tid forholde os til, hvor mange ulve vi som seriøse forvaltere mener, at resten af faunaen kan tåle presset fra.

Derfor vil jeg argumentere for et bestandsmål. Altså, hvor mange ulve, vi mener, der er plads til i Danmark.
clc@jaegerne.dk

Status på den danske ulvebestand

Vildtkamera-foto fra Stråsø området, som viser en enlig ulv. Siden er der kommet fotos af to ulve sammen: en han og en hun ud fra deres adfærd. Muligvis et helt nyt par.

Foto: Thomas Boesdal, Søren Krabbe, Jonas Siim Jensen, Mads Skamris, Naturhistorisk Museum, Aarhus & Aarhus Universitet.

Tekst: Kent Olsen, forsknings- og samlingschef, Naturhistorisk Museum, Aarhus, og Peter Sunde, seniorforsker, Institut for Bioscience, Aarhus Universitet

NATUR/VILDTFORVALTNING: Fra 2012 og frem til slutningen af 2017 forelå DNA-profiler fra syv forskellige indvandrede ulve (fem hanner, én hun samt individ med usikkert køn, dog formentlig en han). Dertil kan der ud fra andre sikre ulvefund fra 2013 og 2014 konstateres, at der har været mindst ét individ mere, dvs. mindst otte immigranter i alt. Seks af de syv identificerede ulve har vha. deres DNA-profil kunnet forbindes til deres fødesteder, som alle lå 450-850 km væk. Fem af de syv individer er endvidere blevet fundet i Slesvig-Holsten 1/2-13 måneder inden, de blev fundet i Danmark. Endeligt har det kunnet konstateres, at ingen ulve er blevet fundet i Tyskland, efter de er blevet fundet i Danmark (i perioden 2012 til 2017).

Disse data viser entydigt, at de danske ulve er naturligt indvandret til Danmark, samt at de fleste indvandrede ulve har efterladt sig så relativt mange spor, at man må formode, at nye ulve vil blive opdaget inden for få måneder. Man kan sige, at den jyske halvø (som jo starter ved Hamborg) fungerer som en slags ruse for ulve på spredning. Eksempelvis nåede "Den

nordjyske hanulv" – få uger efter at have krydset den danske grænse – til det nordlige Vendsyssel.

Danmarks første ulvepar, kendt ud fra deres DNA-profiler, etablerede sig i efteråret 2016 øst for Ulfborg. De fik i foråret 2017 et kuld på minimum otte hvalpe, hvoraf seks (tre hanner og tre hunner) kendes ud fra deres DNA-profiler.

Hvad skete i 2018?

Ved indgangen til 2018 var der med sikkerhed otte forskellige ulve i Danmark: en enlig han nord for Limfjorden ("Den nordjyske hanulv", GW781m), hannen fra Ulfborgparret samt seks af deres hvalpe (tre hunner og tre hanner), som der foreligger DNA-profiler på. Der kan dog sagtens have været flere ulve end dette, idet der kan have befundet sig ulve i landet, som ikke er blevet registreret. Vi har således en enkelt sandsynlig, men ikke stensikker (en såkaldt C3a-observation) ulveobservation fra et vildtkamera i Midtjylland fra februar 2018. Desuden kan de to "manglende" hvalpe fra Ulfborgparrets 2017-kuld, teoretisk have været i live, selvom vi ikke har påvist deres DNA-profiler.

Siden den første officielt godkendte ulveobservation den 14. oktober 2012 har overvågningen bekræftet minimum 16 forskellige ulve i Danmark, hvoraf otte er danskfødte. Vi gør status til og med 2018 og kigger i krystalkuglen for en vurdering af, hvad der nu er i vente.

Seneste DNA-fund af hunnen fra Ulfborgparret stammer fra 23. marts 2017. Denne kan dog også sagtens have været i live ved indgangen til 2018.

Hvalpene forlod forældreterritoriet i løbet af foråret 2018 efter stadig længere ekskursioner ud af reviret. Den seneste observation af unger sammen stammer fra den 16. april 2018, hvor mindst tre hvalpe blev fotograferet sammen (en af disse blev senere på dagen skudt ulovligt). Få uger senere blev de fem tilbageværende, identificerede individers DNA-profiler fundet i henholdsvis Slesvig-Holsten (to hanner og to hunner) og en han på Salling. Sandsynligvis forlod i hvert fald hovedparten af ungerne reviret i løbet af april. Unge ulve forlader normalt fødestedet i en alder af 10-22 måneder.

Den ene hunnhvalp i Slesvig-Holsten blev påkørt og dræbt. De to hanhvalpe er blevet DNA-sporet, primært via dræbte får, gennem hele 2018. Den sidste hunnhvalp er ikke fundet med sikkerhed siden maj 2018. Fra oktober 2018 foreligger imidlertid en usikker DNA-profil fra Vestjylland, som kan stamme fra dette individ, og som i givet fald så er vandret tilbage til sit opvækstområde. >

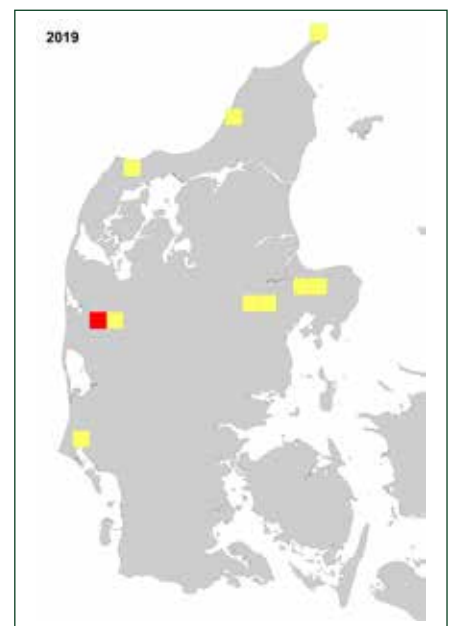
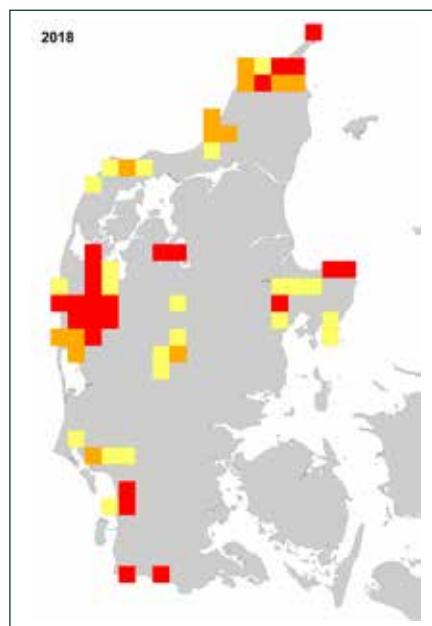
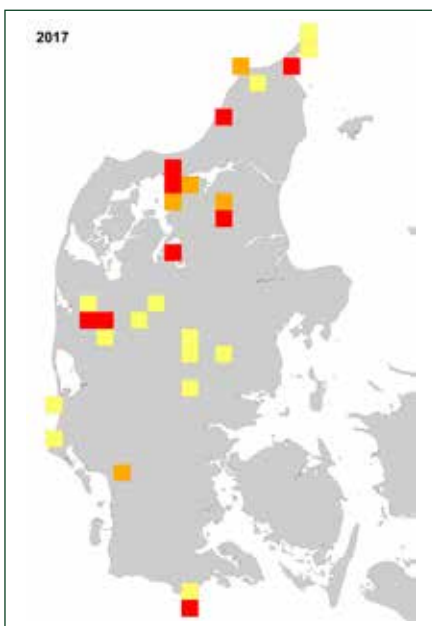
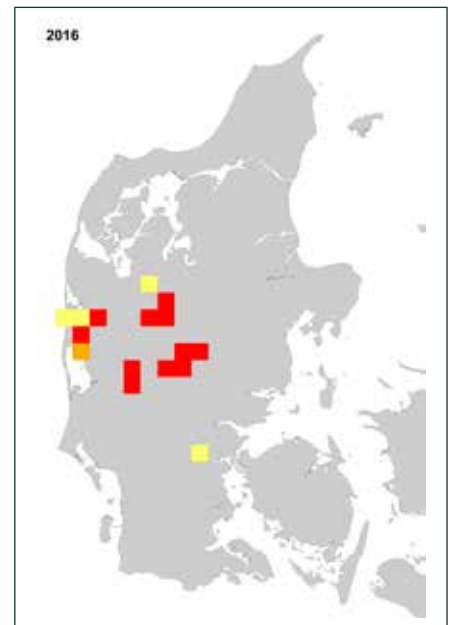
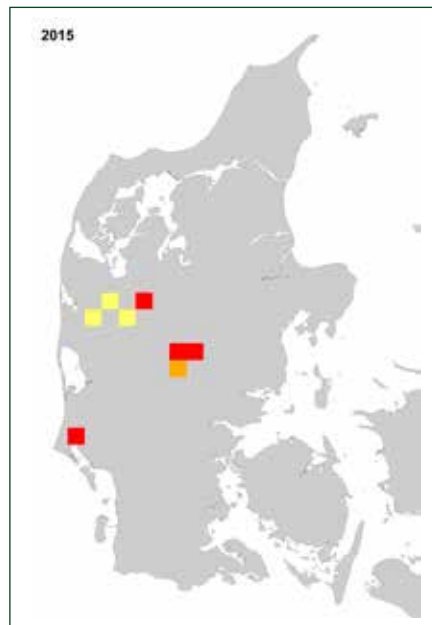
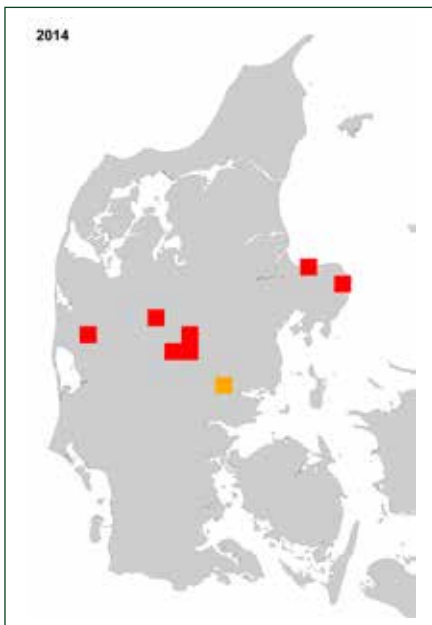
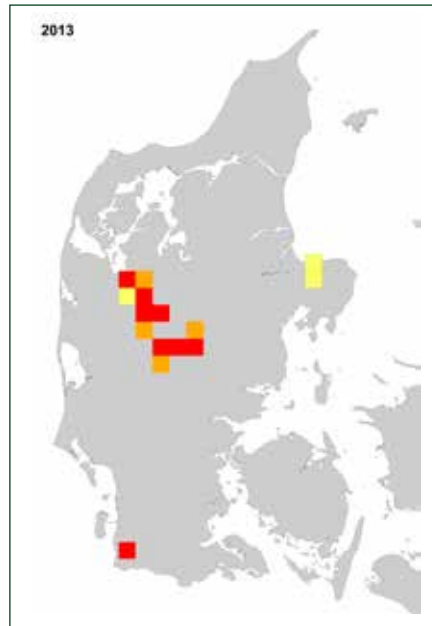
Geografisk fordeling af sikre og bekræftede (C1 og C2: rød), sandsynlige (C3a: orange) og mulige (C3b: gul) fund af ulv i Danmark, fra 14. oktober 2012 til 25. februar 2019.

For en beskrivelse af kriterierne henvises til www.ulveatlas.dk.

Ulveatlas.dk

På www.ulveatlas.dk ses et online-kort, hvor bekræftede danske ulveforekomster præsenteres med en sløring på 10x10 km. Kortet er kun så godt som de informationer, vi får ind. Har du derfor en mulig observation af ulv, eller fanger du den på vildtkameraet, vil vi derfor bede dig om at melde dit fund ind på ulv@nathist.dk eller telefon 40 27 20 30. Ønsker du anonymitet, respekterer vi naturligvis det.

Ulveoversigt 2019

**Made in Germany
siger alting, GECO
og RWS riffel-
patroner er et godt
valg for de fleste
jægere og
sportsskytter...**

GECO og RWS er
• Præcision
• Ensartethed
• Effektivitet
**Det der skal til,
for at afgive det
perfekte skud ...**

Du kan altid finde den rette ammunition til alle typer jagt og sport, uanset om det er til skyttehåndværk, eller om det er til seriøs jagt efter vildt i alle størrelser.

GECO og RWS har et stort udvalg i forskellige kalibre og med forskellige projektiler – også blyfri.

Se forhandlerliste, nyheder og vores nye katalog på guntex.dk

➤ Den femte og sidste overlevende hvalp (GW900m) synes at have opholdt sig på Djursland i løbet af sommeren og efteråret 2018. Dette bygger vi på fundet af en DNA-profil på Salling i maj, gentagende fotoobservationer på Djursland i løbet af sommer og efteråret, samt et nyt DNA-fund fra Vol-dum i december 2018. I januar 2019 blev dyrets DNA-profil fundet flere gange i Slesvig-Holsten, hvor den i skrivende stund (februar 2018) fortsat formodes at opholde sig.

Helt usædvanligt

Igennem længere tid er der ikke sikre fund af begge forældre i det gamle Ulfborgpar, og samtidig er der ikke med sikkerhed konstateret nye hvalpe i 2018, hvilket er helt usædvanligt, da et etableret ulvepar normalt får hvalpe hvert år. Til trods for en uforandret indsats har det samtidig ikke været muligt at dokumentere andet end enlige ulve i Ulfborgterritoriet fra midt april til midt november 2018, hvilket ellers sker regelmæssigt i de perioder, hvor vi med sikkerhed ved, at der har været flere ulve sammen i området.

Men 17. november 2018 fik vi det første foto af to ulve sammen, og ud fra deres adfærd på videoer fra vildtkameraer kan vi med sikkerhed sige, at der er tale om en hanulv og hunulv. De urinmarkerer begge på en måde, der alene er forbeholdt territoriale ulvepar.

Selvom meget tyder i den retning, er det dog for tidligt endegyldigt at konkludere, at den ene forælder er forsvundet og erstattet af en ny. En række nye DNA-prøver er under analyse og vil give svar på dette spørgsmål.

Ulvstatus lige nu

I skrivende stund (februar 2019) er der med sikkerhed minimum tre voksne ulve i landet, nemlig "Den nordjyske hanulv" og parret i Ulfborgreviret. Det skal pointeres, at dette antal kun omfatter kendte ulve, og erfaringsmæssigt kan forekomsten af ulve være yderst foranderlig. Det faktiske antal kan være både højere og lavere end disse tre, idet kendte individer teoretisk kan være udvandret eller være døde uden at være registreret forsvundne endnu, ligesom der kan optræde ulve i form af enten nye individer eller tidligere udvandrede individer, der er vendt tilbage, uden de endnu er registreret. Det er således fortsat muligt, at to unger fra 2017 er i live, uden at deres DNA-profil (endnu) foreligger, ligesom der kan optræde ny-indvandrede ulve fra Tyskland, som endnu ikke er registreret med genotype.

Fra 2019: Hvad kommer til at ske?

Ulveparret i Vestjylland vil på et tidspunkt få hvalpe, hvilket kan ske allerede i 2019. I så fald vil de nye hvalpe efterfølgende vandre ud for at lede efter en mage og et sted til slå sig ned, som vi så det i 2018. Vi skal ikke nødvendigvis forvente, at hovedparten udvandrer til Tyskland som i 2018. Samtidigt regner vi fortsat med, at der statistisk set vil indvandre ca. to ulve årligt fra Tyskland, hvor bestanden er større end nogensinde tidligere.

Hvis strejfende og stedfaste ulve ellers overlever – som vi skal forvente i en fredet bestand – er det derfor forventeligt, at der som minimum vil ske én ny årlig pardannelse i gennemsnit. Disse par vil givetvis søge at etablere sig i ledige territorier med mest skov, hede, hjortevildt og færrest mennesker. Sådanne områder er der måske en halv snes af på landsplan – alle i Jylland.

kent@nathist.dk
psu@dmu.dk

GPS-mærkning af ulve

Arbejdet med at fange og GPS-mærke ulve i Danmark er nu i gang. Men fraværet af hvalpe fra 2018 gør, at der nok tidligst bliver mulighed for fangstsucces i vinteren og foråret 2020, hvor der igen forventes at være hvalpe født i foråret 2019.

Ulveoversigt 2019

Lars Haugaard ved fangstlåde til fangtsindhegning. Lågen er strømførende, når fælden er aktiveret. Foto: Peter Sunde.

Tekst: Peter Sunde, Kent Olsen og Lars Haugaard

NATUR/VILDTFORVALTNING: I december 2017 bevilgede Aage V. Jensen Naturfond penge til, at Aarhus Universitet kunne forsøge at fange og GPS-mærke ulve i Danmark. I august 2018 forelå den nødvendige dispensation fra Miljøstyrelsen med betingelser for, hvilke metoder der må benyttes. Herefter kunne de egentlige forberedelser gå i gang. Da ulvehvalpe først er tilstrækkelig udvoksede til at kunne bære GPS-halsbånd, når de er ca. otte måneder gamle, stod det med det samme klart, at fangstaktiviteter tidligst kunne starte i begyndelsen af 2019. Når dette blad udkommer, har de første ulvefælder været aktiveret i ca. en måned.

Ingen hvalpe at fange i år

Ved årsskiftet stod det imidlertid klart, at der efter alt at dømme ikke kom hvalpe ud af Stråsoeparrets eventuelle yngleforsøg i 2018. Fangstmæssigt var dette en alvorlig streg i regningen, da det dels var en prioritet at fange hvalpe inden de blev selvstændige, dels fordi antallet af ulve pludselig var en fjerdedel af antallet året forinden, og fordi hvalpe er langt nemmere at fange end voksne, fordi de er nysgerrige, uerfarne og uforsigtige. I stedet for at satse alle ressourcer på at fange de to voksne og erfarne ulve i territoriet har vi i år valgt en mere moderat fangstindsats med fokus på at opbygge vores generelle fangstkapacitet

► med henblik på fremtiden, hvor der igen må forventes at være hvalpekuld i området (og evt. andre steder i landet).

I løbet af vinteren har vi fået bygget tre fangstanlæg. Disse planlægges at stå åbne i marts og igen i perioder fra maj til oktober. Fra oktober til december vil de – såfremt der er kommet et nyt hvalpekuld i 2019 – være lukkede for at undgå at fange hvalpe under størrelsesmålet.

Hovedmetode: fangstindhegninger

Dispensationen til fangst af ulv giver ikke mulighed for brug af fodfælder (fodsnarer eller gummibeklædte fodsakse), som ellers er ulveforskeres standardfangstmetode i områder uden dyb sne. Der skulle derfor tænkes nyt med hensyn til fangstmetoder. Valget på hovedmetode blev at bygge fangstfolde inde i eksisterende, ulvesikrede husdyrhegn, som ulvene ved Ulfborg tidligere har brudt ind i, når disse har været defekte. For ulvene vil det se ud, som om en låge står åben ind til husdyrindhegningen (foto). Lågen leder dog blot ind til en indre hegning. Hvis et dyr går ind, vil den strømførende metalgitterlåge smække, og en SMS-alarm bliver sendt, foruden MMS-kameraer vil sende billeder. Fangstindhegningerne er relativt rummelige med knap to meter høje gitterhegn med eltråd. Dette skal hindre en stresset i ulv i at forsøge at forcere hegnet. Eneste tilsyneladende udgang vil være gennem en gennemgangsfælde af træ. Vi regner med, at en fanget ulv efter et stykke tid

forsøger denne vej ud, hvorefter vi kan bedøve den i fangstkassen. Ellers bruges injektionsgevær.

Da ulve hovedsagelig er nataktive, forventes alle fangster at ske efter mørkets frembrud. Takket være elektronisk varsling vil vi vide det med samme. Nysgerrige har derfor ingen grund til at opsøge fangstanlæggene for at se, om der skulle stå en ulv derinde. For ikke at efterlade mere fært end højst nødvendigt, henstilles offentligheden til at holde sig på afstand af fangstanlæggene.

Andre metoder er også på paletten

Fangstfoldene er en uprøvet fangstmetode, som selv hvis de viser sig effektive, vil være begrænset til etablerede ulveterritorier og kræve ret store anlægsinvesteringer og langvarig planlægning. Andre godkendte fangstmetoder er derfor også på paletten, hvis formålstjenligt. For eksempel bedøvelsesgevær (f.eks. fra køretøj) og lange, fire meter høje net, som kan opstilles i forbindelse med drivjagt (dette er en metode, som har været benyttet en del i Polen). Skulle der pludselig opstå en situation, hvor det er muligt at komme ind på livet af en ulv, vil AU som regel kunne sende et fangsthold med kort varsel. I givet fald, kontakt Lars Haugegaard på tlf. 22 11 27 54.

kent@nathist.dk

psu@bio.au.dk

laha@bio.au.dk

Vildtkamera-foto: I foråret 2017 fik "Det vestjyske ulvepar" otte hvalpe. Her er de seks (de to sidstes skæbne er ukendt) fotograferet den 3. oktober 2017. En af de seks blev skudt den 16. april 2018, og de fem andre er siden alle sammen genfundet ved hjælp af DNA i Tyskland. Foto: Thomas Boesdal, Søren Krabbe, Jonas Siim Jensen, Mads Skamris, Naturhistorisk Museum, Aarhus & Aarhus Universitet.

Fra 1 til 18 kobler på 17 år

I 2000 vakte det opsigt i hele Tyskland, da det første par ulve ynglede, mere præcist i delstaten Sachsen. Siden har bestanden kun udviklet sig, og flere af de registrerede ulve i Danmark kommer herfra. Jæger har besøgt Sachsen for at høre om de tyske erfaringer.

Tekst: Max Steinar

Foto: Max Steinar og Torsten Lind Søndergaard

På "Kontaktbüro Wölfe in Sachsen" arbejder bl.a. Philipp Kob og kollegaen Sophia Liehn.

NATUR/VILDTFORVALTNING: Det gav genlyd i hele Danmark, da det første ynglepar ulve blev registreret i 2017. Samme effekt var der i Tyskland i 2000, men den effekt er for længst klinget af. Ulvene er om ikke hverdag, så i al fald så kendt et fænomen, at den værste virak har lagt sig i de områder, der nu har ulv. Diskussionen er dog ikke ophørt – som man kan læse senere i oversigten – men nu drejer snakken sig mere om fakta end om, hvorvidt glubske ulve æder små skolepiger og gamle kvinder.

Til at sørge for så megen nagelfast fakta som muligt har myndighederne i delstaten Sachsen oprettet et kontor kaldet "Kontaktbüro Wölfe in Sachsen". Bureauet har hjemme i den mindre by Rietschen, som er et geografisk

centrum for ulvebestandens udvikling. Så meget, at byen af en journalist er blevet døbt "Ulvebyen". Rietschen ligger cirka 200 km syd for Berlin.

Første i Tyskland

Bureauet åbnede i 2004 som det første af sin slags i Tyskland (siden har flere af de andre delstater, hvor ulven er vendt tilbage efter 150 års fravær i Tyskland, kopieret ideen), og en af de helt store opgaver er naturligvis at have nøje styr på bestandens udvikling.

Der er især i de såkaldte landkredse Görlitz og Bautzen, at ulvene har vundet fodfæste. Begge ligger helt ovre i den østlige og nordøstlige del af Sachsen, tæt på grænsen til Polen. Her er cirka 12 til 14 af koblerne registeret, og deres territorier ligger tæt på hin-

anden. De to landkredse er tilsammen cirka 4.500 kvadratkilometer (til sammenligning er Fyn cirka 3.100 kvadratkilometer).

Kontaktbüro Wölfe in Sachsen ligger i byen/kommunen Rietschen, som er en af de 53 kommuner i Görlitz. Philipp Kob er en af kontorets ansatte (der er to en halv fuldtidsstilling). Den 29-årige tysker blev ansat den 1. januar 2018 og har haft hænderne fulde lige siden med at servicere de mange besøgende, som ønsker information om områdets ulve.

"Ulvene er sat ud!"

Den første ulv blev set i området i 1995. Og i 2000/2001 etablerede det første par sig, indvandret fra nordøstlige Polen.

Philipp Kob og hans kollegaer har hænderne fulde med at servicere offentligheden med fakta om ulvene i Sachsen. Bl.a. via en årlig "ulvedag", som man kan se på plakaterne bag ham. Ulvekontoret har åbent alle ugens dage bortset fra mandag.

De samme vedholdende, men ube-kræftede rygter om, at ulvene er sat ud, har kørt rundt og rundt i Tyskland, som de har gjort og til en vis grad stadig gør i Danmark.

I Philipp Kobs øjne er det eneste våben mod alle former for rygter et solidt, vedholdende arbejde med at udbrede fakta. I Sachsen er der i alt 10 landkredse, og hver af dem har sit eget "ulvekontor", der står for faglig information via en deltidsansat såkaldt "Wolfsbeauftragter". Kontaktbüro Wölfe in Sachsen har ud over de fastansatte fem deltidsansatte personer, som står for ekskursioner for turister ud i terrænet.

Kolossal interesse

Rietschen Kommune har blot cirka 2.500 borgere. Alligevel har byen og området mellem 75.000 og 100.000 turister om året. Turistbureauet skønner ifølge Philipp Kob, at mellem en fjerdedel og halvdelen kommer hovedsagelig på grund af ulv. Kontaktbüro Wölfe in Sachsen har derfor åbent alle ugens dage bortset fra mandag. Tæt på bureauet ligger en udstilling, der ligeledes har åbent dagligt (bortset fra mandag), hvor man kan læse og se alt om ulvene, deres biologi, det historiske perspektiv og andre informationer. Udstillingen er lavet sådan, at også børn og unge kan få meget ud af det.

Problemulvene

Antallet af kobler i Tyskland er gennem årene fortsat med at vokse, og i 2016/2017 blev det opgjort til 60. I 2017/2018 var tallet vokset til 73 kobler, samt 31 par (unge nyetablerede par på vej til selv at få et territorium).

Tyskerne har diskuteret problemulve – ligesom man gør i alle andre lande – men hidtil er kun to individer blevet nedlagt efter at have fået dette stempel. Den ene var en stor hvalp,

Uden for den store udstilling om ulv står et skilt med ruter over vandre- og cykelruter i det meget naturskønne og flittigt besøgte område.

Fra Sachsen til Danmark

Den første og nu "verdensberømte" ulv i Danmark – Thyulven – var hanulven med DNA-"nummerpladen" GW051m. Den blev født i et af Sachsens ulvekobler – Milkel-koblet cirka 20 km vest for Rietschen – i 2009. Thyulven blev fundet død i december 2012. Den 20. februar 2013 blev der funder afføring fra dens halvbror GW473m (samme mor, forskellige fædre) i St. Hjöllund Plantage i Midtjylland. Den 31. juli 2014 blev det tiende og sidste ekskrement fra dette individ fundet i Midtjylland. Herefter er dens skæbne uvis.

som udviste uønsket adfærd ved at søge til biler. Myndighederne mistænker ifølge Philipp Kob, at den var blevet fodret fra biler.

Den anden var en stor, voksen ulv, nemlig alfahannen fra NO-koblet i Sachsen, oplyser Philipp Kob: – Den var alfahan i NO-koblet i 2017/2018, men blev derefter set alene med et udbredt angreb af skab og betændelse i huden (hvilket måske var årsag til, at resten af koblet eller en anden og stærkere han havde udstødt den, red.). Efter at den havde dræbt to hunde, to tamkaniner og en kat, blev det besluttet at skyde den, hvilket skete den 2. februar 2018. Den blev obduceret, og ud over skab og hudbetændelsen havde den en skade i bækkenet, der havde ødelagt dens evner som jæger.

Ulv versus krondyr

Fødeundersøgelser fastslår, at ulvene primært går efter råvildt, men med krondyr som en sikker nummer to på menulisten. Trods de mange ulvekoblers tilstedeværelse er der alligevel mange krondyr i området. Ja, så mange, at i et landbrugsområde i den nordøstlige del af Sachsen – med tilstedeværelsen af ni ulvekobler – var krondyrene fredløse. Ifølge loven skulle alle dyr, der blev set i landområderne, udryddes. Den ordning eksisterede helt frem til 2012, hvor den

blev afskaffet på grund af et ændret natursyn, oplyser Philipp Kob.

Information er vigtig

Set med Philipp Kobs øjne er der to problemer med ulv. Den første er angreb på får, hvilket Philipp Kob kalder langt det største problem:

– Hvis man ikke sikrer sine dyr så meget som muligt, så er der en risiko for et angreb før eller siden. I det område, hvor RT-koblet og BI-koblet holder til, var der fåreavlere, som slet ikke brugte hegn omkring deres dyr, men blot lænkede dem til et spyd i jorden – hvilket i øvrigt var ulovligt i forhold til gældende dyrevelfærdslov. Det gik selvfølgelig galt flere gange.

– Til sidst var klagerne over angreb på fårene så mange, at Bautzen-landkredsen gav tilladelse til at dræbe hele RT-koblet i den vestlige del af området. Men dette blev ikke tilfældet, da spørgsmålet blev indbragt for retten, og det er ikke afgjort endnu.

– Den maksimale beskyttelse af får sker ved at bruge elhegn på 120 cm højde, og der skal være minimum 2.500 volt overalt i hegn. Men jeg kan ikke lide at bruge udtrykket "ulvesikkert hegn", for den garanti kan man ikke give, mener Philipp Kob, der oplyser, at myndighederne i Sachsen nu betaler alle udgifterne til hegn. Tidligere var det kun 80 %, men EU ændrede på reglen for, hvornår der kan ydes fuld støtte til beskyttelse af kommerciel husdyrbrug. Fra 2019 giver Sachsen nu 100 % støtte til hegn.

Det andet problem er frygten for ulv – som er størst i de områder, hvortil ulvene endnu ikke er kommet. Når først folk har levet med ulve i nogle år, lægger den værste frygt sig, fortæller Philipp Kob. Derfor er behovet for information om alle aspekter ved ulv meget vigtig, mener han.

– Det vigtigste budskab er, at mennesker og ulve bruger de samme områder. Vi gør det hovedsageligt i dagtimerne, ulvene gør det hovedsageligt i nattetimerne, understreger Philipp Kob. mst@jaegerne.dk

Se mere om Kontaktbüro Wölfe in Sachsen via dette link: <https://www.wolf-sachsen.de/>

Se kort over kobler i Sachsen via dette link: kortlink.dk/wzmb

Se interview med Philipp Kob på dette link: kortlink.dk/wzm6

Se video fra besøgscenterets udstilling: kortlink.dk/wzm8

Jagtforeningsformand Hans-Dietmar Dohrmann ser meget gerne, at ulven flyttes fra EU-Habitatdirektivets liste 4 til liste 5, således at det er muligt at fastsætte jagttid på arten.

Tekst: Max Steinar

Foto: Torsten Lind Søndergaard

NATUR/VILDTFORVALTNING: Hans-Dietmar Dohrmann så den første ulv i 1998. Og det første koppel ulve etablerede sig i hans område i 2003, men frem til 2010 var det stadig en sjælden oplevelse at se ulv. Dog begyndte Dohrmann og andre jægere at finde kadavere af klovbærende vildt to-tre gange om ugen. Om vinteren kunne jægerne før ulvens tilbagekomst se råvildtspring på 15-18 dyr, nu er det nor-

JAGTFORENINGSFORMAND:

– Vi vil have jagttid på ulv

Den 68-årige Hans-Dietmar Dohrmann er formand for en jagtforening med 263 medlemmer midt i det mest ulvetætte område i Sachsen. Dohrmann har ikke affyret sin riffel i fire måneder. Tilstedeværelsen af ulv på hans terræn skræmmer vildtet væk, mener han.

male antal i et spring fem til syv dyr. Og Hans-Dietmar Dohrmann jager faktisk ikke på råvildtet længere.

– Også kronvildtet er gået stærkt tilbage, og rudler på 40 til 70 dyr er normalt, men også langt større rudler, fordi dyrene finder sammen i et forsøg på forsvar mod ulven. Det betyder, at disse rudler laver større markskader, som jægerne ofte skal betale for, fordi sådan er vilkårene bygget op i vores

jagtlejekontrakter, oplyser Dohrmann og fortæller videre, at i løbet af 2017 fandt jægerne i Lodenau og Neusorge – to revirer – kadaverne fra cirka 35 kron dyr dræbt af ulv.

– Før ulven havde vi en bestand af meget stærke muflonfår, men de er helt væk nu. Eneste art, som jeg ikke rigtigt kan se en effekt på, er vildsvin, hvilket nok skyldes artens evne til reproduktion, mener Dohrmann, som er

Rudler på 40-70 dyr er normalt nu, men også meget større rudler, hvilket vanskeliggør jagt og sikre skud. Årsagen til de større rudler tilskrives Hans-Dietmar ulvens tilstedeværelse. Arkivfoto: Max Steinar.

formand for "Jagdverband Nieder-schlesische Oberlausitz".

– Vi har ikke brug for ulv

Dohrmann beretter, at jægerne generelt ser med stor mistro på ulv: – Jeg er af den opfattelse, at vi ikke har brug for ulven. Tyskland var fri for ulv i 150 år – det kunne godt fungere uden ulven i den periode, så det kan det også nu og fremover, mener Dohrmann, som er utilfreds med den i øjeblikket gældende totale fredning.

Ifølge Dohrmann er der flere eksempler på ulve, der iagttager jægere på jagt, for eksempel når jægerne sidder i tårne eller stiger. Ja, der er tilfælde, hvor ulvene – efter at jægerne har skudt til et stykke vildt – så at sige overtager byttet og slæber det væk, ganske uden frygt for jægerne. Dohrmann er stærkt kritisk over for politikerne i delstaten, fordi de ikke gør noget for den frygt, der er blandt borgerne, siger han: – Der er vildtkamerafotos af et kobbel ulve på seks til ni individer tæt på boliger. Mynighederne er ligeglade med meningen hos landbefolkningen, selvom der er en latent fare over for mennesker.

Den østtyske model

I det tidligere Østtyskland (som Sachsen var en del af) var ulven fredløs. Den måtte jages året rundt og med stort set alle mider. Men da muren faldt, og Vest- og Østtyskland blev genforenet den 3. oktober 1990, blev ulven fredet. Så de saksiske jægere gik fra at have alle muligheder åbne for efterstræbelse af ulv til ikke at måtte noget.

– Flyt fra liste 4 til liste 5

Dohrmann ønsker jagttid på ulv. Han ønsker, at arten bliver flyttet fra den såkaldte liste 4 til liste 5 i EU-Habitatdirektivet, hvorved det enkelte medlemsland kan fastsætte en jagttid.

– De metoder, man tidligere brugte til at udrydde ulven, var uetiske, og det er i dag ikke moralsk muligt at udrydde ulven. Men en almindelig jagt-

tid bør være mulig, og det skal IKKE være statsansatte eller statsautoriserede skytter, der skal stå for dette, men de lokale jægere, der må leve med følgerne af ulv i dag.

– En jagttid vil betyde, at ulvene igen får frygt og respekt for mennesker. Som det er i dag, strejfer ulvene rundt i forstæderne i søgen efter føde. Jeg har en kammerat, som har set en ulv i en park i kanten af en by.

– Bestanden stiger med 30 procent og kan altså sagtens tåle en jagttid. Og når det er muligt for svenskerne at jage ulv, hvorfor skulle vi så ikke også kunne det, spørger Hans Dietmar Dohrmann, der i jagtsæsonen 2018/2019 har fået et meget tydeligt bevis på ulvenes negative indflydelse, mener han: – Jeg har ikke affyret min riffel i fire måneder. Der er ganske simpelt intet vildt på mit terræn på grund af tilstedeværelsen af ulv, der markerer alle vegne og skræmmer dyrene væk.

mst@jaegerne.dk

Se interview med Hans-Dietmar Dohrmann på dette link: kortlink.dk/wzm5

Dansk designet jagttøj med 5 års produktgaranti

BUKKEJAGT PERFEKT TIL

Northern HUNTING

ARILD
funktionel forårstroje

550 DKK

www.northernhunting.com

– Jeg har ikke et problem med ulv

René Neumann har set og hørt ulve så mange gange, at han ikke har tal på det. Han bor i det territorie, hvor "Neustadt-koblet" regerer, men har ikke oplevet angreb siden 2006 eller 2007, hvor han fik flere pyreneerhunde.

Tekst og foto: Max Steinar

René Neumann og hans far var de første i Tyskland, hvis får blev angrebet af ulv. Alligevel erklærer René Neumann, at han ikke har noget imod ulv. Han sikrer sine får med kæmpestore og meget effektive pyreneerhunde. De halser hysterisk overfor alle bevægelser, men går helt amok, når de ser ulv. Han har ikke haft angreb siden 2006 eller 2007, selvom "Neustadt-koblet" har territorie i området.

NATUR/VILDTFORVALTNING: Familien Neumann fik den kedelige ære af at blive de første fåreavlere i Tyskland i nyere tid, som oplevede angreb af ulv. I 2002 dræbte en eller flere ulve hele 40 af deres moderfår – selvom fårene gik indenfor et 90 cm højt el-hegn, for Neumann havde taget advarslerne om risiko for angreb alvorligt, efter at ulvene var vendt tilbage og også var startet med at yngle i den østlige del af Sachsen. Her – tæt på grænsen til Polen – har Neumann deres fårefolde.

– Men ulvene var ikke inde i indhegningen – derimod var det fårene, som i panik over ulvenes tilstedeværelse brød ud igennem hegnet og dermed selv skabte de bedste betingelser for ulvenes angreb, forklarer den 46-årige René Neumann.

Hvad gør vi nu?

Det angreb trak naturligvis store overskrifter i hele Tyskland. Hvad nu? Hvad kunne fåreavlerne dog stille om mod dette store rovdyr? Godt nok betalte myndighederne i Sachsen fuld skadeserstatning til Neumann, men ingen avler bryder sig naturligvis om synet af dræbte og kvæstede husdyr på grund af angreb af ulv (angrebet var i øvrigt den direkte årsag til oprettelsen af LUPUS, det centrale institut for vi-

densindsamling og rådgivning om ulv, som alle delstater kan trække på).

Den gængse instruks for et ulvesikkert hegn er i dag, at det skal være minimum 120 cm højt og med fem strømførende tråde, hvor det nederste ikke må være højere end 20 cm. Og så skal det slå minimum 2.500 volt overalt i indhegningen ifølge René Neumann.

Neumann fik dengang det råd fra fåreavlere i Rumænien at sætte et hestebånd – hvidt bånd på tre cm i bredden – øverst, udstyret med trekantede flag med kort mellemrum.

Problemet er bare, at den foranstaltning kun har en kortvarig effekt ifølge den tyske fåreavler. Og at sætte effektive strømførende hegn op kræver ifølge Neumann én times ekstra arbejde pr. hektar, der skal hegnes ind.

Eneste, der virker

I 2005 besluttede Neumann at kombinere passiv beskyttelse i form af el-hegn med aktiv beskyttelse, nemlig pyreneerhunde. Kæmpestore, hvide hunde med en indædt aversion mod alle levende væsener, der nærmer sig "deres" får. Ifølge Neumann betragter hundene sig som en del af fåreflokken med den opgave at beskytte dem mod alle farer. Sammen med elhegn har dette vist sig at være meget effektivt.

– Vi købte vores første hund i

Schweiz for 1.500 euro i 2005, men mistede stadig enkelte dyr, fordi den ene hund ikke kunne vogte alle fårene effektivt nok. Det sidste angreb af ulv ligger tilbage til 2006 eller 2007, og siden har vi ikke oplevet angreb, idet vi har mange hunde. 11, da vi havde flest, og i øjeblikket har vi fire. Lige nu (november 2018, red.) går alle fire ved samme flok, da resten af vores cirka 700 får er hjemme på gården for at blive klippet.

– Nu sover jeg roligt

På et tidspunkt i 2006 eller 2007, da Neumann stadig kun havde én hund, var der ofte angreb fra det ulvekoblet – "Neustadt-koblet" – som hersker i området omkring fårefarmen. Ja nærmest dagligt, som han siger.

– Men efter at vi anskaffede flere hunde, var det slut, og nu sover jeg roligt hver nat, siger René Neumann, der bor blot halvanden km fra, hvor jeg fotograferer ham sammen med hans fire kæmpestore pyreneerhunde og "deres" fåreflok.

Lærenemme krondyr

Ifølge Neumann reagerer hundene overfor alt, hvad der bevæger sig, også rådyr, dådyr og krondyr, indenfor en afstand af 500 meter (!). I starten var vildtet selvfølgelig skræmte, men de

fandt hurtigt ud af, at hundene ikke kan komme ud af indhegningen, og derefter har især kronvildtet lært at bruge hundene som beskyttere. Ifølge Neumann lærer dyrene, at ulvene frygter de hysteriske hunde, og derfor esser og raster især kronvildtene, men også råvildt og dåvildt, lige op ad fårefolden.

– Når jeg ligger hjemme i min seng, kan jeg høre, når hundene halser. Jeg kan tydeligt høre forskel på, hvad der får dem til at gø. Der er alle andre dyr end ulv – og så er der ulv. Hvis det er ulv, går de helt amok og halser som vanvittige alle fire, fortæller René Neumann. Han oplyser, at også vildsvin har hundene et problem med, nok fordi de tror, det er ulve.

Hans bedste råd

Da jeg spørger til René Neumanns bedste råd til sine fåreavler-kolleger i Danmark, er hans svar ikke overraskende, at man skal anskaffe sig pyreneerhunde i kombination med elhegn.

– Op til at en pyreneerhund er fem år gammel, kan den godt være lidt ag-

Hundene er aggressive og mistænksomme overfor alle bevægelser, også fra mennesker, og bliver ved med at gø i flere minutter, også selvom ejeren er til stede.

gressiv. Derfor har jeg unge og gamle hunde til at gå sammen for at udjævne det lidt, siger Neumann.

Da jeg stiller ham 1.000-dollar spørgsmålet – hvordan han har det med ulvene – bliver jeg meget overras-

ket over hans svar: – Jeg har ikke et problem med ulv. Det koster lidt ekstra, men ellers er det okay.

Ulvenes taktik

René Neumann har set ulve så mange gange, at han ikke har tal på det. Han ser dem oftest sidst på natten eller først på morgenen, når de er på vej ”hjem” fra nattens jagt. Han har gjort den erfaring, at ulvene deler deres territorie op i flere mindre områder (som vel at mærke IKKE er små), og så jager de i en periode i sådan et delområde.

Når al vildt i området efterhånden har lært at passe på sig selv, flytter koblet til et nyt delområde. Derfor har Neumann perioder med stor aktivitet af ulv og perioder med fred og ro.

Ifølge Philip Kob fra Kontaktbüro Wolfe in Sachsen er ulvekoblernes territorier på 200 til 250 kvadratkilometer. Eller hvad der svarer til 20.000 til 25.000 hektar.

mst@jaegerne.dk

Se video med René Neumanns hunde på dette link: kortlink.dk/wzmv

De fire kæmpestore pyreneerhunde betragter sig ifølge René Neumann som en slags artsfæller til fårene og vogter dem bogstaveligt talt med deres liv.

– Vi lever okay med ulvene

Da ulvene vendte tilbage til Sachsen ved årtusindskiftet, var der panik, og der blev afholdt borgermøder. I dag lever borgerne i Rietschen Kommune generelt fint med ulvene, siger borgmester Ralf Brehmer.

Tekst: Max Steinar **Foto:** Torsten Lind Søndergaard

NATUR/VILDTFORVALTNING: Aftenmørket breder sig over Rietschen.

Nogle få lamper oplyser en asfalteret sti, men kun til, hvor stien går ind i skoven. En midaldrende kvindelig løber forsvinder ind i mørket mellem træerne.

Det er måske borgmesterens kone. Hun træner cirka tre gange om ugen i et område, der huser en af Tysklands tætteste bestande af ulve.

– Det er en fast rutine, hun har, fortæller borgmester Ralf Brehmer (SPD), 50 år. – Hun er ikke bange og har i øvrigt aldrig set en ulv.

Dermed er hun i samme båd som langt hovedparten af de andre borgere. At se en ulv er stadig en meget sjælden oplevelse, fortæller Ralf Brehmer, trods tilstedeværelsen af de mange kobler.

Men alligevel fylder ulvene meget, for sporene efter dem er tydelige. Som da de i august 2018 kom på forsiden af, hvad borgmesteren kalder ”Den gule

presse”. Overskriften var: ”Nu er ulvene i børnehaven!”

Det lyder unægtelig voldsomt. Ganske som overskrifter i boulevardpressen har for vane. Hvad der reelt skete, var, at i en lille indhegning ved siden af børnehaven i Rietschen gik en ged, som børnene kunne klappe. Da hegnet ifølge borgmesteren ikke var ret godt, brød ulvene en nat ind og åd geden.

– Ja, det højnede ikke just deres popularitet, siger borgmesteren med et beklagende smil: – Læren er, at ulvene – ligesom vaskebjørn, rådyr og ræv – benytter samme skolevej og områder som børn og voksne, bare ved nattetid. Her har vi haft stor fornøjelse af, at ulvebureauet for delstaten Sachsen ligger i Rietschen, for her er virkelig mange informationer og visdom at hente.

Undervisning af børn

Oven på de ophidsede borgermøder i 2000 blev det besluttet, at skolebørn-

Valg

I 2019 er der valg i Sachsen, og Ralf Brehmer forventer, at ulv vil blive en del af valgkampen.

Borgmester Ralf Brehmer deltog i ophidsede borgermøder i starten, da ulven var kommet, ligesom skolebørn fik særlig undervisning. Begge dele er for længst fortid.

ene skulle have undervisning i ulv og forholdsregler over for ulv. Den ordning blev afskaffet efter få år, da den erkendelse bredte sig, at langt de færreste mennesker kommer til at se en ulv.

– Men det var en svær tid i starten, til den værste panik havde lagt sig, siger Ralf Brehmer, der har været borgmester siden 2010, og som siden 1998 har haft ansvaret for kommunens byggedepartement. Han er ud af en jægerfamilie og deltager sommetider i jagter, men har ikke jagttegn.

– Jeg kender jægere, der har det o.k. med ulv, og jeg kender andre, der er voldsomme modstandere. De er – som andre mennesker – delte på det emne. Vi har to yderpunkter, og så er der en stor midtergruppe, der enten er svagt interesserede eller ligeglade. Men generelt lever vi okay med ulv.

Besøg fra Japan

Borgmesteren er glad for de mange turister, som ulvene trækker til området, da det naturligvis skaber nogle indtægter, som kommer hele den lille kommune på 74 kvadratkilometer til gavn. Men han blev alligevel forbløffet, da en delegation fra Japan meldte sin ankomst: – De var her hovedsagelig, fordi de har store problemer med skader på skov fra sika, og så var de nysgerrige efter at høre vores erfaringer, om de kunne bruge ulven som problemknuser. Men dyrebestandene her i området er ikke reduceret mærkbart. Bortset fra muflon, som er helt udryddet.

Ulv sælger godt

Ralf Brehmer har for længst erkendt, at ulvene i hans område er en god salgsvare for aviser, så at sige. Han har flere gange oplevet – ud over det nævnte tilfælde med den dræbte ged i børnehaven – at det er drabelige historier om dræbte husdyr og risiko for skolebørn, som bliver fremhævet.

Rygtet om udsatte ulve kender vi fra Danmark, og de er også ret almindelige i Tyskland. Boulevardavisen "Bild am Sonntag" bragte en kæmpehistorie på baggrund af de vedholdende rygtet. En jæger hævdede i artiklen, at han vidste, at 40 ulve var sat ud.

– Jeg er glad for ulvebureauet, også i denne sammenhæng, fastslår Ralf Brehmer. – Her kan mine borgerne i Rietschen samt alle andre interesserede få alle de faktuelle og underbyg-

Nøjagtigt som i Danmark har der været vedholdende rygtet. Ja, en jæger "trådte frem" og fortalte, at han kendte til udsætningen af 40 ulve. Et udsagn, ingen andre har kunnet finde beviser på.

gede informationer, som de har lyst til, om genindvandringen af ulv fra Polen. På et kort kan man for eksempel se, hvor hvert enkelt kobbel har sit territorium.

Kommunen tilbyder ingen særlig information til de tusindvis af besøgende turister med hensyn til, hvordan de skal forholde sig over for ulv. Rietschen er omgivet af smuk og afvekslende natur med mange søer og brede floder (jeg så havørn flere gange dagligt i de tre dage, vi var der). Der er lange vand-

dre- og cykelruter igennem de store skov- og landområder, som er meget populære at bruge.

Ralf Brehmer har stadig til gode at se en ulv, i al fald i dagslys: – En nat så jeg et dyr i skæret fra mine billygter. Det kunne godt ligne en ulv, men jeg er ikke sikker.
mst@jaegerne.dk

Se interview med borgmesteren på dette link: kortlink.dk/wzmp

I udkanten af byen ligger en stor udstilling om ulv, hvor alle – unge som gamle – kan få svar på de fleste spørgsmål. Foto: Max Steinar.

Ulve og hunde

Det har givet en del debat, at en jæger i Tyskland nedlagde en ulv, der var gået til angreb på jagthundene under en trykjagt. Nu efterlyses der klare regler for, hvad man må og ikke må i en tilsvarende situation.

Tekst og foto: Hans Kristensen

Konflikter mellem ulve og hunde er relativt hyppige i Skandinavien, men har hidtil været sjældne i Tyskland. Indenfor det sidste års tid har der dog været to tilfælde, der tyder på en ændring. De tyske jægere er meget opmærksomme på denne udvikling.

NATUR/VILDTFORVALTNING: Hvad ville du gøre, hvis du var gæst på en trykjagt, hvor du fra dit skydetårn kunne se, at en ulv gik til angreb på to af drevets jagthunde? Dette svære dilemma stod en hollandsk jæger med i januar i år på en jagt i den tyske delstat Brandenburg. Her begyndte ulven at yngle i 2009, og siden er bestanden vokset hurtigt, således at der efter den seneste ynglesæson var hele 36 kendte ulvekobler i delstaten.

Ifølge jægerens forklaring, der efterfølgende er blevet bekræftet af nabo-posten, som kunne følge hændelsesforløbet i den åbne højskov, skete der følgende: En ulv kom frem i såten og passerede hollænderens skydetårn på kort afstand. Den forsvandt ind i en tykning, hvor den fik færtten af et spring råvildt, der kort forinden var kommet forbi. To af drevets hunde – en ruhåret hønsehund og en tysk jagtterrier – havde imidlertid også fundet færtsporet og kom dermed op bag ulven, der vendte sig om og gik til angreb. Jægeren i tårnet forsøgte via høje tilråb at skræmme ulven væk, men uden held. Derefter afgav han et varselsskud med samme hensigt. Men heller ikke det kunne forhindre ulvens fortsatte angreb på hundene. Til sidst så jægeren ingen anden udvej end at nedlægge ulven, hvilket han så gjorde.

Dermed har han sandsynligvis reddet en eller begge jagthundes liv. De slap derfra med mindre skader. Men samtidig har jægeren også bragt sig

selv i en svær situation, der sandsynligvis ender i retten. For ulven er lige så stærkt beskyttet i Tyskland, som den er i Danmark. Og hvor går grænsen for, hvordan man må reagere i en situation som denne?

En støvers død

Hændelsen fandt sted næsten præcis et år efter, at støverhunden Ajax blev dræbt af en ulv. Det skete i forbindelse med, at hunden drev med kronvildt på en jagt på et militært øvelsessterræn i delstaten Sachsen i det østlige Tyskland. Det er det første og hidtil eneste

kendte tilfælde i Tyskland, hvor en ulv har dræbt en arbejdende jagthund.

Efter denne sag er der i området blevet arbejdet meget med ideer til, hvordan konflikter mellem hunde og ulve kan undgås. Blandt andet bruger man ikke længere løse hunde under jagterne i sen vinteren, hvor ulvene har brunsttid, og hvor risikoen for konflikter erfaringsmæssigt er størst. Man er også blevet meget bevidst om ikke at afdrive tykninger, hvor der formodes at være ulve. Alle hunde udstyres desuden med klokke og slippes først en halv time efter drevets begyn-

Det kræver selvstændigt arbejdende hunde i drevet, hvis den nødvendige afskydning af vildsvin skal opnås. Men det kan være svært, hvis de tyske ulve reagerer aggressivt over for hundene.

delse for at give ulvene mulighed for at sive ud af området. Ofte er det i tilfælde, hvor hunden uventet dukker op tæt på ulven, at det går galt.

– Hvis Ajax' død får hundeejerne til at tænke sig om en ekstra gang og til at tilpasse hundenes indsats til situationen i ulveområder, og hvis den desuden sætter gang i den nødvendige, målorienterede diskussion om emnet, ja så var det, der skete, ikke forgæves og meningsløst, har Ajax' ejer, skovfogeden Jan Prignitz, skrevet i en nekrolog over sin hund.

Men selv med den mest gennemtænkte indsats kan man næppe helt forebygge, at andre jægere i fremtiden kommer til at stå i samme situation, som hollænderen i Brandenburg gjorde. Det har fået det tyske jægerforbund til at gå ind i sagen.

Bekymrede jægere

Deutscher Jagdverband (DJV) har tidligere været ude med skarpe fordømmelser af ulovlige og åbenlyst grundløse nedskydninger af ulve. Dem har der været nogle få, spredte eksempler på i Tyskland gennem årene – sammenlignelige med det tilfælde, vi havde i Ulfborg i 2018. Men i tilfældet med nedskydningen af ulven i Brandenburg stiller sagen sig anderledes. Det skyldes, at der her var tale om en situation, hvor jægeren handlede for at beskytte de implicerede hunde.

Her mener de tyske jægere, at reglerne på området er mangelfulde. Ifald sagen kommer for retten, vil den blive behandlet efter lovgivningens regler for nødværge, og den endelige afgørelse vil derfor være op til den dommer, der behandler sagen. For det tyske jægerforbund er dette forhold langtfra tilfredsstillende.

– Det er meget vigtigt, at vi får en retssikkerhed for alle jægere. De skal vide præcis, hvordan de kan reagere i en sådan situation, lyder udmeldingen fra DJV's formand, Hartwig Fischer.

Og det tyske jægerforbund har svært ved at se, hvordan man skal håndtere jagten, hvis det ikke er muligt at beskytte de anvendte hunde. For gode jagthunde er uomgængelige, når det gælder effektiv og human jagtuddannelse – også i områder med ulve. Gennem tryk- og drivjagterne holdes hjortevildtet på et niveau, hvor større skader på land- og skovbrug kan undgås. Tilsvarende forventer samfundet også, at jægerne yder en indsats i for-

Skandinaviske erfaringer

Ifølge en norsk forskningsrapport sker ulveangreb på hunde overvejende i forbindelse med jagt eller jagttræning. Hundene er særligt udsatte i forbindelse med støverjagt og jagt med løshund på elg, hvor de færdes frit over store afstande og dermed uden direkte forbindelse med hundeførelsen. I perioden fra 1995 og frem til midten af 2018 er der registreret 143 ulveangreb i Norge og 474 i Sverige, med 400 dræbte hunde til følge. I gennemsnit omkring 30 angreb årligt. 90,2% af angrebene var på jagthunde. Vigtig information er, at stort set alle angreb sker på ulvevire eller indenfor en afstand af 10 kilometer fra disse. Dog var der i 2018 et rekordlavt antal angreb i Sverige, med fire dræbte hunde. Ifølge den ledende svenske forsker, Olof Liberg, fordi jægerne ikke slipper deres hunde i ulvetætte områder.

bindelse med vildsvinene, ikke mindst set i lyset af den frygtede afrikanske svinepest. Torsten Reinwald, som er pressetalsmand for DJV, mener derfor, at hændelsen er en god anledning til at få rene linjer.

– Det er første gang, at vi oplever et tilfælde som dette, hvor en ulv er blevet skudt i en konfrontation med jagthunde. Det er heldigvis meget sjældent, at ulve giver problemer for jagthunde i Tyskland, men det sker, og det vil vi gerne være forberedt på, fortæller han og tilføjer, at det tyske jægerforbund ser de svenske regler på området som en fornuftig vej at gå.

Svensk inspiration

I Sverige har det siden 2009 været sådan, at en ulv, der angriber en jagthund, eller som i en konkret situation umiddelbart kan forventes at angribe en jagthund, må skydes, hvis jægeren forinden på en rimelig måde har forsøgt at skræmme ulven væk.

Hændelsen i Brandenburg ville således have været fuldt lovlig efter dette regelsæt. Målet for det tyske jægerforbund er derfor at få fastlagt lignende, utvetydige retningslinjer i Tyskland. For ganske vist er konflikter mellem ulve og jagthunde betydeligt sjældnere i Tyskland, end de er i Skandinavien, trods langt flere ulve i vores naboland mod syd. Men med en stadig stigende ulvebestand i landet er det ikke urealistisk, at tyskerne også vil opleve en stigning i antallet af konfrontationer mellem ulve og jagthunde i fremtiden. Og når eller hvis en jæger næste gang står i samme situation, som den hollandske jæger gjorde, er det vigtigt for det tyske jægerforbund, at han eller hun helt præcis ved, hvad man må og ikke må i den situation.

hk@bogjagt.dk

For at sikre en effektiv jagt på de stadigt voksende tyske bestande af hjortevildt, er indsatsen fra drivende hunde en nødvendighed.

VED DETTE SYN STILLER SELV
ULVEEKSPERTER SPØRGSMÅLET:

Ulv eller hund?

Den relativt nye hunderace tjekkoslovakisk ulvehund nyder en jævnt stigende popularitet i Danmark, hvilket har resulteret i, at racen flere gange er blevet forvekslet med ulv.

Tekst og foto: Thomas Lindy Nissen

NATUR/VILDTFORVALTNING: Den tjekkoslovakisk ulvehund – som er en krydsning mellem ulv og schæferhund – er en fri sjæl med en iboende lyst til at strejfe. Med ulvens tilbagekomst til den danske natur har strejfende

hunde af bl.a. ovennævnte race i nogle tilfælde bragt sindene i kog.

Ulvehistorie gik viralt

Hvor det for bare et par årtier siden var nok at fortælle historien om rød-

hætte og ulven for at få det til at løbe koldt ned ad ryggen på børnene, har de sociale medier i dag overtaget denne tjans – både blandt børn og voksne. Således filmede Leif Kristensen fra Balling den 13. november 2017, hvad han troede var tre ulve på en landevej ved Holstebro. Filmen gik viralt, og det blev heftigt debatteret, om der var tale om ulve eller hunde. "Ulvene" viste sig dog senere at være hunde af racerne alaskan malamute og tjekkoslovakisk ulvehund, hvoraf specielt sidstnævnte i udpræget grad minder om ulven.

Det er ikke den eneste gang, en tjekkoslovakisk ulvehund er blevet forvekslet med ulv i Danmark. Netavisen SN.dk refererede den 8. august 2016 til en artikel bragt i Frederiksborg Amts Avis, hvor man kunne læse om den tjekkoslovakiske ulvehund Balto,

Ulv eller hund? Ligheden mellem tjekkoslovakisk ulvehund og ulv er slående. På dette foto ses ulvehunden Be Fenrir, der ejes af racerepræsentant ved Dansk Kennel Klub Steen Hofman Nitschke.

Ulv og ulvehunde er i modsætning til tamhunde kendetegnet ved bl.a. de gule øjne, som det ses på dette foto af en – ikke dokumenteret raceren – ulv, som blev fotograferet i en makedonsk dyrepark.

som var blev set i Frederikssund i Nordsjælland, og som i første omgang fik flere til at tro, at der var tale om en ulv. Ejeren af hunden, Pernille Petersen, fortalte da også til avisen, at mange spurgte, om hunden var en ulv, når hun gik tur med ham.

– Men når man holder et billede op af en ulv og af ham, kan man altså godt se, han er en hund, sagde hun dengang til avisen.

Umuligt at kende forskel

Så let er det dog ikke at kende forskel på ulv og tjekkoslovakisk ulvehund eller saarlooswolfhond, idet både udseende, bevægelsesmønster og til dels adfærd er meget ens hos disse. For at få belyst de små forskelle, der måtte være, samt kaste lidt lys over ulvehundene generelt, har vi spurgt formand for foreningen Scandinavian Wolf Center (SWC) Lars Stærk Madsen, hvordan man kender forskel. Ud over at være ejer af en af meget få saarlooswolfhonds i Danmark, har Madsen og samleveren Merete Prior gennem mere end to årtier studeret ulve i naturen, og begge er meget aktive i SWC, der er en forening, som arbejder for en saglig udbredelse af kendskab til ulven. Sammen har de forsket i og oplevet vilde ulve i store dele af verden, ligesom de har stor kontaktflade til ulveforskere kloden rundt.

– Ses ulvehunde strejfende i naturen, er forveksling nærmest uundgåelig. Selv eksperter kan have svært ved eller slet ikke være i stand til at kende forskel, forklarer Madsen. – Når ulv krydses med hund, som i tilfældet med tjekkoslovakisk ulvehund og saarlooswolfhond, vil ulvens gener altid slå meget igennem, hvorfor det på afstande over 100 meter eller derover for selv erfarne ulveforskere vil være umuligt med det blotte øje at skelne ulven fra ulvehunden. Begge har sam-

Hunderacer, som kan forveksles med ulv

Primære:

- Tjekkoslovakisk ulvehund (cirka 27 % ulv og 73 % schæferhund).
- Saarlooswolfhond. Man ved ikke præcis, hvor meget ulv der er i denne race, men en DNA-test vil give udslag som en ulv. I 2016 blev der foretaget en større undersøgelse, der viste, at saarlooswolfhonds DNA var meget forskellig fra alle andre hunderace.

Kilde: Lars Stærk Madsen.

Sekundære:

- Tysk shepherd
- Siberian husky
- Alaskan malamute
- Slædehund

me kropsbevægelse og gang, samme ryglinje, hængende hale, lignende pelsaftegninger og til dels adfærd, fortsætter han.

Præget på mennesker

– Den tjekkoslovakiske ulvehund vil dog, da den kun er omkring 27 % ulv, have en tendens til at søge mod mennesker, idet tamhunde ikke har samme forsigtighed over for mennesker som ulve. Saarlooswolfhond og ulv vil derimod forsøge at undgå mennesker, siger han.

Et sikkert kendetegn mellem slædehunde, schæferhunde, alaskan malamute m.fl. og ulve er, at ulve altid har en øjenfarve inden for det gule spekter, den har skråtstillede øjne og sort halespids. Øjenfarven og den sorte halespids slår dog også igennem hos ulvehundene, som altså ikke kan skelnes fra ulve ved disse kendetegn. Har "ulven" skrå ryglinje og/eller hængeører, er det med sikkerhed ikke en ulv eller en ulvehund.

– De små forskelle er, at ulvehunden generelt kan være lidt mørkere end

Det er en hund, men med mere end 90 % arvemateriale fra ulv er saarlooswolfhond i naturen uendelig svær at skelne fra ulve. Racen er dog ret sjælden i Danmark.

Forskelle mellem ulv og ulvehund

- Tjekkoslovakisk ulvehund er generelt mørkere end ulv.
- Ulvehunde har mere markerede træk end ulven.
- En del ulvehunde har grovere ansigtstræk end ulven.
- Nogle ulvehunde har højere ører end den europæiske ulv (jo længere mod nord ulven findes, desto mindre bliver ørerne, således er de hos den arktiske ulv meget små).

Sammenfald mellem ulve og ulvehunde

- Begge har nedadhængende hale med sort spids.
- Ryglinjen er lige hos begge.
- Begge har gule øjne som voksne og helt blå øjne som hvalpe.
- Saarlooswolfhond har samme farveaftegninger som ulv.
- De har samme gang, og især er det lette trav er kendetegnende for dem. Ingen hunde løber på samme måde med sådan let trav – kaldet svævende løb.

Tjekkoslavisk ulvehund

Racen, der blev godkendt i 1982, kom til verden ved et biologisk eksperiment lavet i det daværende Tjekkoslavakiet i årene 1955-65. Eksperimentet gik ud på at skabe en anden type brugshund, hvor man fik det bedste fra schæferhunden og karpatiske ulv i én race til brug i det tjekkiske militær. Ulvehunden er en relativt stor hunderace, hvor hannen er over 65 cm høj og vejer mindst 35 kilo. Racen var ikke tænkt som familie- eller selskabshund, da det er en selvstændig race med et højt aktivitetsniveau og høj byttedrift. Den halser sjældent, men kan udtrykke sig med særprægede hyl. Den kan – håndteret forkert – udvise aggression over for mennesker, hvis den føler sig truet. Racen kræver således en erfaren fører, der forstår hundens mentalitet, hvorfor den ikke anbefales for førstegangshundeejere. Ved udgangen af 2018 havde Dansk Kennel Klub cirka 60 tjekkoslaviske ulvehunde i deres register. Kilde: Dansk Kennel Klub og Lars Stærk Madsen.

Saarlooswolfhond

Racen er meget forsigtig over for fremmede mennesker og søger helst væk. Den blev fremavlet i 1932 for at forbedre schæferhundens egenskaber, men selvom den er ekstremt årvågen, vil den ligesom ulven ikke bide mennesker og kunne derfor ikke anvendes som brugshund. En del blev brugt som førerhunde og som eftersøgningshunde i katastrofeområder. Racen har en uovertruffen evne til at søge efter mennesker i ruiner, men bryder sig ikke om al den aktivitet, der er sådanne steder. Ved udgangen af 2018 havde Dansk Kennel Klub mindre end 10 saarlooswolfhonds i deres register. Kilde: Lars Stærk Madsen og DKK.

> ulven. Den kan have mere markerede træk generelt og grovere ansigtstræk, ligesom nogle individer af ulvehunde vil have lidt højere ører end den europæiske ulv. Men når alt kommer til alt, vil det altså være nærmest umuligt i naturen at skelne ulve fra ulvehunde, slutter ulveeksperten. tln@jagtrejsefeber.dk

Lars Stærk Madsen og Merete Prior har gennem et par årtier studeret ulve mange steder i verden. Sammen ejer de ulvehunden Wahya (hvilket på Cherokee-indianernes sprog betyder ulv).

DANGATE

JAGT STIGER

THE BUKKEJAGTEN

tlf. 22 72 70 15

FØLG OS PÅ &

se mere på www.Dangate.dk

<p style="font-size: 2em; font-weight: bold; color: green;">2.495,- kr.</p>	<p style="font-size: 2em; font-weight: bold; color: green;">2.899,- kr.</p>	<p style="font-size: 2em; font-weight: bold; color: green;">1.599,- kr.</p>
---	---	---

Ulven angreb 28 gange

Miljøstyrelsen har opgjort det forgangne års ulveangreb på husdyr. Antallet er stort set det samme som de forgangne år. Og endnu en gang står styrelsen fast, at de ulvesikre hegn virker.

Indsamling af DNA-prøver ved de mistænkelige husdyrdødsfald er et af de virkemidler, som Naturstyrelsens ulvekonsulenter tager i brug, når de rykker ud.

Tekst og foto: Kim Lykke Jensen

NATUR/VILDTFORVALTNING: I 2018 rykkede Naturstyrelsens ulvekonsulenter ud til 104 tilfælde af dødfundne husdyr, hvor ulven var mistænkt for at være synderen. Ud af disse blev der fundet dokumentation for, at ulven havde været på spil i 28 tilfælde. I resten af tilfældene drejede det sig enten om enten selvdøde dyr eller dyr, som var blevet dræbt af andre rovdyr. Guldsjakalen havde eksempelvis stået bag 11 angreb, og strejfende hunde 10 angreb. I en del af tilfældene have de dræbte husdyr ligget så længe, at der var umuligt at fastslå dødsårsagen.

Flest i Vestjylland

Ikke overraskende fandt langt de fleste ulveangreb sted i Vestjylland med 22 hændelser. I Sydjylland var der tre ulveangreb. I Nordjylland var der to, mens der i Østjylland var et enkelt ulveangreb i Voldum ved Randers.

I to af tilfældene blev der dræbt kalve, mens resten af tilfældene omhandlede angreb på får/lam.

22 af ulveangrebene er fundet sted fra februar til maj. I juni og juli måneder var der således ikke et eneste dokumen-

teret ulveangreb på husdyr. Lasse Jensen fra styrelsen vurderer, at det skyldes, at rålam og hjortekalve er et nemt bytte i disse måneder, hvorfor ulvene ikke behøver at nærme sig husdyrenes folde.

Ulvehegn virker

I begyndelsen af 2017 blev der etableret en tilskudsordning til etablering af ulvesikre hegn i ulvenes kerneområde omkring ulvegraven i Stråsø Plantage. Naturstyrelsen har opsat 25 km ulvesikkert hegn på egne arealer, mens syv forskellige private husdyrholdere har fået opsat 10 km af det ulvesikrede hegn. Ingen af de private har siden etableringen af hegnet oplevet ulveangreb. På styrelsens egne arealer har der været nogle hændelser, men disse har uden undtagelse sket, når hegnet har været ude af funktion – eksempelvis ved strømafbrydelse, eller hvis hegnet er blevet løbet ned af kronvildt. Der er således ikke dokumenteret et eneste ulveangreb på husdyr bag ulvesikkert hegn.

klj@jaegerne.dk